

Inspira förskolor och skolor AB
Eva.lotta-kastenholm@inspira-fos.se
Rektor för Silverbäckens skola
Angelica.sundstrom@silverbacken.com
inspira förskolor och skolor AB
info@inspira-fos.se

2019-03-04

Dnr 400-2017:10221

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för
att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och
beprövad erfarenhet vid Silverbäckens skola i
Sollentuna kommun med Inspira förskolor och skolor
AB som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Syftet är att granska kvaliteten i rektorns och huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektorn förutsättningar och arbetar för att utbildningen i skolenheten, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?
2. I vilken utsträckning skapar huvudmannen förutsättningar och arbetar för att utbildningen i grundskolan, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?

Granskningen utgår från följande definitioner av begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet:

Vetenskaplig grund – att skolorna såväl ska använda kunskap som härrör från vetenskapliga studier som att praktisera ett systematiskt utforskande för att kritiskt kunna granska, pröva och sätta resultat i ett sammanhang.

Beprövad erfarenhet – erfarenhet som är prövad, dokumenterad och genererad under längre tidsperiod och av många.

Granskningen genomförs i 30 skolenheter och deras respektive huvudman. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Den fristående skolan Silverbäckens skola, belägen i Sollentuna kommun, ingår tillsammans med huvudmannen i denna granskning.

Utredarna Daniel Talje, Caroline Engskär och Inger Sandberg besökte Silverbäckens skola och Inspira förskolor och skolor AB den 4-5 december 2018. Intervjuer genomfördes med lärare, rektorn och verksamhetschefen för huvudmannens grundskolor.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten från de granskade skolorna och huvudmännen i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Bakgrundsfakta

Silverbäckens skola är en fristående grundskola belägen i Sollentuna kommun. Skolan erbjuder utbildning från förskoleklass till årskurs 9 och har under läsåret 2018/19 cirka 420 elever. Huvudman för skolan är Inspira förskolor och skolor AB. Vid tiden för granskningen bedriver huvudmannen även utbildning vid två mindre grundskolor i Nacka och Täby kommun samt vid en grundsärskola i Sollentuna kommun. Under innevarande läsår går det drygt 570 elever i huvudmannens grundskolor. Enligt verksamhetschefen har Inspira förskolor och skolor AB blivit uppköpta av det norska utbildningsföretaget Laeringsverkstedet och har därmed uppgått i en organisation där ett flertal andra förskolor och grundskolor i Sverige också ingår.

Samtliga huvudmän och rektorer vid de skolor som besökts i samband med kvalitetsgranskningen har ombetts att lämna en verksamhetsredogörelse till Skolinspektionen. I den beskrivs det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår.

Utvecklingsarbete skolenhet

Huvudmannens verksamhetschef och rektorn för Silverbäckens skola har beskrivit att framförallt följande utvecklingsarbete genomförs vid skolan under läsåret 2018/19:

- Skolverkets och Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) utbildningssatsning "Specialpedagogik för lärande". Deltagandet i projektet innebär att skolan, utifrån behov, genomför moduler som ingår i denna satsning.
- "Skriva sig till lärande" (STL). Metoden bygger på att digital teknik används av elever och lärare för att skriva, dela och ge respons på texter.
- Framtagande av metoder för utvärdering av fritidshemmets verksamhet.

Skolinspektionens bedömning

Silverbäckens skola

Det arbete rektorn vid Silverbäckens skola bedriver för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet behöver utvecklas i vissa delar.

Skolinspektionen bedömer att skolans arbete med att kartlägga utbildningens behov av utvecklingsinsatser fungerar väl. Med hjälp av betygsresultat och skriftliga omdömen följer personalen och rektorn upp skolans resultat två gånger per termin. Personalen tar även del av resultaten från de nationella proven och de diagnoser som genomförs i matematik och svenska. Denna information ligger sedan till grund för den utvärdering de gör vid läsårets slut av skolans samlade resultat. Lärarna ges även möjlighet att utvärdera sin egen undervisning. Resultaten och slutsatserna från utvärderingarna sammanställs sedan klassvis och färdigställs därefter till en lokal utvecklingsplan för skolan. I denna beskrivs vilka utvecklingsbehov skolan har som helhet.

I de uppföljningar skolan genomfört av sin verksamhet kom det fram att personalen saknade ett tillvägagångssätt för att bedöma hur väl undervisningen i fritidshemmet fungerar. Personalen hade under perioden 2014-2016 fått stöd från en forskare i arbetet

med att utveckla och dokumentera de pedagogiska planeringarna, vilket föll väl ut. Skolan bedömde sedan att de inför läsåret 2018/19 behövde ta ytterligare steg i utvecklingen av fritidshemmets verksamhet och inledde återigen ett samarbete med forskaren. Fokus i detta utvecklingsarbete har legat på att ta fram indikatorer för att kunna mäta och reflektera kring om de insatser och aktiviteter som genomförs inom verksamheten stödjer elevernas utveckling mot läroplanens mål. Inför valet att ta in forskaren konstaterade personalen och rektorn att hon var den enda verksamma forskaren som fokuserade på fritidshem och att hon varit delaktig i framtagandet av underlaget till den del i läroplanen som handlar om fritidshemmet.

Sedan ett och ett halvt år tillbaka har skolan tillämpat arbetssättet "Skriva sig till lärande" (STL) i samtliga ämnen. Arbetssättet är inspirerat av "Skriva sig till läsning"¹ men innebär, i korthet, att skrivandet sker med hjälp av läsplattor eller datorer. Under arbetets gång delar sedan eleverna sina texter med läraren och andra elever. Arbetssättet möjliggör formativ respons från andra elever och läraren, vilket ska bidra till att utveckla elevernas förmåga att skriva och ge respons på andras texter.

Från och med början av läsåret 2018/19 deltar skolan även i Skolverkets och Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) utbildningssatsning "Specialpedagogik för lärande". Arbetet bygger på att lärarna läser artiklar med fokus på specialpedagogiska frågor och tillämpar metoder utifrån vad litteraturen förespråkar. Därefter samlas lärarna och reflekterar över hur väl metoderna fungerar och stämmer av detta mot vad litteraturen visar.

Skolinspektionens bedömer vidare att det finns strukturer på skolan som möjliggör för personalen att dela och pröva de erfarenheter de erhåller i arbetet med ovan nämnda utvecklingsinsatser. Det finns en mötesstruktur vid skolan som innebär att personalen regelbunden träffas för att diskutera hur de genomför undervisningen och hur de kan utveckla den. Som stöd för att ta omhand de erfarenheter som kommer fram vid dessa tillfällen har skolan en digital plattform. På denna har lärarna möjlighet att dokumentera och dela sina erfarenheter av att arbeta med olika utvecklingsinsatser. Inom arbetet med att utveckla fritidshemmet har exempelvis personalen läst viss litteratur baserad på forskning och erfarenheter inom fritidshem och vid återkommande tillfällen diskuterat denna samt relaterat vad de läst till arbetet med att utvärdera sin egen verksamhet.

På motsvarande sätt har personalen i arbetet med STL haft återkommande tillfällen då de utbytt erfarenheter med varandra om hur de tillämpat metoden i sina ämnen samt hur de upplever att den fungerar. Flera av erfarenheterna har dokumenterats och lagts upp på skolans gemensamma digitala plattform. Via den plattformen, och i fysiska möten, har kollegorna kunnat ta del av dessa erfarenheter. Under efterföljande möten har de därefter gett varandra respons. Dessa strukturer för erfarenhetsutbyten har även tillämpats i arbetet med "Specialpedagogik för lärande". De intervjuade lärarna berättar emellertid att dokumentationen av deras erfarenheter i de flesta fall inte är så pass detaljerad att andra lärare med dess hjälp kan följa vad de gjort. För att underlätta att deras metoder och

¹ Skriva sig till läsning är en läs- och skrivutvecklingsmetod som bland annat den norske forskaren och pedagogen Arne Trageton utvecklat.

arbetssätt kan spridas och prövas av flera lärare inom och utom skolan bör dokumentationen utvecklas, vilket redogörs för nedan.

Vidare har Skolinspektionen bedömt rektorns arbete för att säkerställa att ny kunskap söks och inhämtas utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt. Detta arbete behöver utvecklas, vilket beskrivs längre fram i detta beslut.

Inspira förskolor och skolor AB

På motsvarande sätt som det arbete Silverbäckens skola bedriver på enhetsnivå för att kartlägga sina utvecklingsbehov, bedriver huvudmannen ett arbete för att kartlägga grundskolornas samlade behov av utvecklingsinsatser. Utifrån de konstaterade behoven ser huvudmannen till att skolorna får resurser för att genomföra utvecklingsinsatser. Mot denna bakgrund bedömer Skolinspektionen att huvudmannen arbetar systematiskt för att stödja rektorerna i arbetet med att kartlägga skolenheternas utvecklingsbehov.

Skolinspektionen bedömer dock att det behöver utvecklas strukturer på huvudmannanivå för att stödja att utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Likaså bedömer Skolinspektionen att huvudmannen behöver utveckla strukturer som möjliggör att erfarenheter från utbildningen kan utvecklas till beprövad erfarenhet. Dessa bedömningar kommer längre fram i detta beslut.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer Skolinspektionen att det finns delar i rektorns och huvudmannens arbete med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet som behöver utvecklas. Dessa områden redogörs för nedan.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- **Rektorn behöver säkerställa att ny kunskap söks och inhämtas utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt.**

Metoden STL som tillämpas vid Silverbäckens skola kommer ursprungligen från Sollentuna kommuns skolor. Personal från kommunens utvecklingsenhet har varit drivande i utvecklandet och genomförandet av metoden och har, i egenskap av doktorand och sedermera forskare, genomfört uppföljande forskning om vilka effekter metoden får på elevernas lärande. Enligt studien pekade resultaten på att metoden torde ha positiva effekter på elevers, och då framförallt pojkars, lärande.

Silverbäckens dåvarande rektor, som nu är verksamhetschef för Inspira förskolor och skolor AB, arbetade tidigare vid en av kommunens skolor som arbetade med STL och hon märkte att arbetet fungerade väl. Mot bakgrund av detta, samt det positiva resultat som ovan nämnda forskningsstudie visade, beslutade den dåvarande rektorn att STL skulle vara det dominerande pedagogiska verktyget i undervisningen vid Silverbäckens skola. Vidare berättar lärarna och den nuvarande rektorn att de under den tid som de arbetat med STL har positiva erfarenheter av arbetssättet och att det har bidragit till att skolan fortsatt kan nå de höga kunskapsresultat som de alltjämt når. Någon forskning som eventuellt visade på negativa konsekvenser av ett för stort användande av digitala hjälpmedel i undervisningen, samt det eventuellt gynnsamma med att använda penna och papper vid skrivinläring, studerades inte inför valet att satsa på STL, berättar verksamhetschefen. Det

framkommer inte heller att rektorn eller lärarna har jämfört och värderat alternativa metoder eller arbetssätt för att säkerställa att den metod som valts bäst svarar mot verksamhetens behov.

Skolinspektionen anser att ett vetenskapligt förhållningssätt bland annat kan innebära att man efter en kartläggning av sina behov, och inför valet av ett visst arbetssätt, försöker vinnlägga sig om att man har ett så brett underlag av resultat från vetenskapliga studier och prövade erfarenheter som möjligt. Dessa kan utgöra underlag för att bland annat besluta om en viss metod ska tillämpas i sin helhet, i vissa delar eller möjligen i modifierad form.

Detta innebär att skolan behöver utveckla sitt vetenskapliga förhållningssätt när ny kunskap och nya utvecklingsinsatser väljs. Av detta följer att skolan, i högre utsträckning än tidigare, måste värdera flera olika källor kritiskt för att säkerställa att insatser som väljs är de mest lämpliga med avseende på verksamhetens behov.

- **Huvudmannen behöver säkerställa att det finns strukturer på huvudmannanivå som stödjer arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.**

I granskningen har det framkommit att rektorn har gett skolans förstelärare uppdrag att driva nämnda utvecklingsinsatser vid skolan och att huvudmannen har vetskap om att förstelärarna bland annat fokuserar på dessa frågor i sitt arbete. Huvudmannen har emellertid inte i samråd med rektorn haft uppe frågan om huruvida förstelärarna verkar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och inte heller i övrigt följt upp hur skolenheterna använder sig av förstelärarna i utbildningen.

Det har även framkommit i granskningen att Silverbäckens skola förvisso haft visst samarbete med en forskare i samband med utvecklingsarbetet i fritidshemmet men att huvudmannen och dess skolor i övrigt saknar samarbeten med högskolor och universitet. Det har inte heller framkommit att huvudmannen stödjer skolornas arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet på annat sätt.

Således *innebär detta att* huvudmannen behöver se till att strukturer utvecklas på huvudmannanivå för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Ett etablerande av regelbundna kontakter med lärosäten skulle kunna vara en väg att gå för att bidra till detta. Ett annat kan vara att öka förstelärarnas kontakter med dessa lärosäten och som huvudman betona, och följa upp, att förstelärarna verkar för att all personal har ett vetenskapligt förhållningssätt till det de gör och att utbildningen som helhet vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Återkommande kontakter med verksamma forskare vid olika lärosäten skulle kunna vara ett sätt för personalen att komma i kontakt med ett brett underlag av forskningsbaserad information. Sådana samarbeten skulle också kunna ha en positiv inverkan vad gäller att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till de val av insatser som skolan väljer att satsa på.

- **Huvudmannen behöver se till att de strukturer som finns inom Inspira förskolor och skolor AB utvecklas så att de möjliggör att lärares erfarenheter kan utvecklas till beprövad erfarenhet.**

I granskningen har det framkommit att Silverbäckens skola har strukturer för att fånga upp lärarnas erfarenheter av att arbeta med olika utvecklingsinsatser. Det har också framkommit ett fåtal exempel där personal vid Silverbäckens skola deltar i erfarenhetsutbyten med personal från andra skolor. Förstelärarna vid Silverbäckens skola har till exempel deltagit i en kurs om STL i samband med implementeringen av metoden vid skolan. Kursen, som var i Sollentuna kommuns regi, möjliggjorde för visst erfarenhetsutbyte med lärare från andra skolor. Och vid tillfällen därefter har förstelärarna varit på föreläsningar om STL samt varit i kontakt med lärare vid Sollentunas kommunala skolor som har delgett dem sina erfarenheter av hur man kan arbeta med STL. Vidare har personalen vid fritidshemmet vid några tillfällen träffat personal från fritidshemmen vid huvudmannens andra skolor (samt ytterligare en skola) för att diskutera och vid behov sprida erfarenheterna av att arbeta med utveckling av sin verksamhet.

Skolverket slår fast att erfarenheter från undervisning behöver vara prövade, dokumenterade och genererade av många, och under en längre tid, för att de ska kunna anses vara beprövade erfarenheter. Granskningen visar visserligen att det inom skolan finns strukturer som gör det möjligt för lärarna att sprida och i viss mån ta omhand erfarenheter av att jobba med olika utvecklingsinsatser och metoder. Men dokumentationen av dessa erfarenheter är inte så pass detaljerad att andra lärare enbart med hjälp av den kan följa hur kollegorna arbetat med vissa metoder, vilket försvårar spridandet av erfarenheter.

Som beskrivits ovan har personal vid Silverbäckens skola vid några tillfällen haft utbyten med personal vid andra skolor. Huvudmannen saknar dock strukturer för att möjliggöra att regelbundna erfarenhetsutbyten sker med andra huvudmäns skolor. Vidare saknar huvudmannen strukturer som möjliggör att lärare vid huvudmannens egna skolor kan träffas och dela dokumenterade erfarenheter.

Mot bakgrund av hur Skolverket i sin definition beskriver att ett system för skolor att generera och ta emot beprövade erfarenheter bör se ut bedömer Skolinspektionen därför att Inspira förskolor och skolor AB behöver se till att strukturer skapas för att möjliggöra att erfarenheter kan utvecklas till beprövad erfarenhet.

Detta innebär att Inspira förskolor och skolor AB behöver skapa strukturer för utbyten mellan sina skolor, såväl som strukturer för utbyten med andra huvudmäns skolor, för att möjliggöra att erfarenheter från utbildningen kan spridas, prövas och utvecklas av många. På så sätt kan lärarnas erfarenheter utvecklas till beprövade erfarenheter. En förutsättning för att så ska kunna ske på ett systematiskt sätt är att erfarenheterna dokumenteras. I granskningen har Skolinspektionen noterat att huvudmannen nyligen uppgått i en större utbildningskoncern, vilket innebär en organisatorisk närhet till ett större antal skolenheter än vad som var fallet tidigare. Att utveckla kontakterna med dessa skolor kan vara en första steg i att skapa strukturer för erfarenhetsutbyten. Detta kan i förlängningen förbättra möjligheterna sprida och pröva lärares erfarenheter så att de kan bli beprövade.

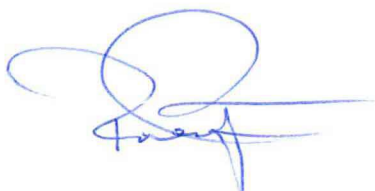
Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 7 oktober 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits och vilka effekter de gett utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post, till *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (Dnr 400-2017:10221) i de handlingar som sänds in. Som stöd för redovisningen kan bifogad mall (Bilaga 2) användas.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Caroline Engskär deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Roland Fallström
Enhetschef

Daniel Talje
Föredragande/Utredare

Bilaga 1: Författningsstöd – Grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Utformningen av utbildningen

Skollagen (2010:800)

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 §, tredje stycket).

Förarbeten

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 223 - 224

Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i förarbetena till högskolelagen. Regeringen anser att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund. De nationella styrdokumentet ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen, och de läroplaner och kursplaner som styr den, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör markeras i lagen. Regeringen föreslår formuleringen att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", så gäller den, som ovan redovisats, utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Offentliga utredningar

SOU 2018:19. Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring s 25 - 27

Vetenskaplig grund

Begreppet vetenskaplig grund definieras inte i skollagen utan har av Skolverket, i linje med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), preciserats till att arbetet i skolan ska utgå från ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevanta forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Skolverket ger följande beskrivning av begreppet: "Vetenskaplig grund innebär att kritiskt granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang samt söka efter

förklaringar och orsakssamband i tillgänglig relevant forskning". Enligt utredningen beskriver denna tolkning närmast ett förhållningssätt till vetenskap – ett forskningsbaserat arbetssätt. Skolforskningsinstitutet särskiljer begreppen vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt. Man understryker att det är undervisningen som bedrivs som baseras på resultat från vetenskapliga studier, både avseende innehåll och hur man undervisar. Ett vetenskapligt, eller kritiskt, förhållningssätt är däremot något man själv utvecklar. Ett vetenskapligt eller kritiskt förhållningssätt bör enligt Skolforskningsinstitutet alla ha i alla sammanhang där man planerar, genomför eller utvärderar sin undervisning. Vad gäller skollagen är det utbildningen som ska vila på vetenskaplig grund. I 1 kap. 3 § skollagen definieras utbildning som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Beprövad erfarenhet

Beprövad erfarenhet är ett begrepp som är särskilt kopplat till yrkesgrupper inom områdena hälso- och sjukvård och skola. Även om uttrycket i sig är komplext så har det tillkommit för att omfamna dimensioner av kompetenser som är av vikt i praktikens utövning till gagn för patienter, elever och studenter (och även anhöriga). Beprövad erfarenhet framställs ibland som att det omfattar allt övrigt som inte täcks in av det som är vetenskapligt grundat.

Det är olyckligt för begreppet får därmed ett otydligt berättigande. Många av de problemområden där den beprövade erfarenheten har bidragit till kunskapsuppbyggande och professionens kompetensutveckling utgör också en viktig grund för identifiering och precisering av forskningsfrågor. Beprövad erfarenhet kopplas ofta samman med lång erfarenhet men bör mer beskrivas genom de professionella erfarenheter som upprepat har identifierats, observerats, verifierats och accepterats av professionen. Den beprövade erfarenheten är i första hand kontextuell och lokal, ofta kollektiv inom en profession och tydligt kommunicerad för att kunna användas av flertalet. Skolverkets definition av beprövad erfarenhet (kunskap som är genererad vid upprepade tillfällen över tid, som är dokumenterad och kvalitetssäkrad) ger lite utrymme för att vidareutveckla och framhålla betydelsen av den erfarenhetsbaserade professionskunskapen. I många undervisningssituationer behöver den beprövade erfarenheten vara vägledande i de fall då vetenskaplig grund inte finns att tillgå. Den beprövade erfarenheten är en värdefull komponent i det dagliga utövandet av lärarprofessionen med konsekvenser för lärande som behöver beskrivas, reflekteras och få acceptans. Den bör också ses som en likvärdig komponent och ett komplement inom praktikinära forskning där den i sig kan utgöra en startpunkt för att beforska praktiken.

Ställningstaganden

Skolverket²

² <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/forskningsbaserat-arbetssatt/att-arbeta-forskningsbase-rat-1.244042>

Forskningsbaserat arbetssätt

Att arbeta forskningsbaserat innebär att systematiskt undersöka och utveckla den egna verksamheten utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För att göra det effektivt krävs ett vetenskapligt förhållningssätt där man diskuterar, kritiskt granskar, använder och utvärderar relevant forskning på utbildningsområdet och annan systematiskt framtagen kunskap.

Forskningsbaserat arbetssätt ställer krav på en hög grad av systematik, begreppsmedvetenhet och struktur. Detta arbetssätt ska inte enbart förstås som att lärarlaget sitter ner och diskuterar eller att vi förlitar oss på den egna uppfattningen eller magkänslan. När det gäller att utveckla kvaliteten i undervisningen innebär det att det ska finnas stöd i forskningen för de metoder som skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut. Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär alltså att medvetet använda sig av både vetenskapligt grundad kunskap och beprövad erfarenhet som bas för det egna kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär att inta ett vetenskapligt förhållningssätt och kan sammanfattas med att man:

- Identifierar, formulerar och löser problem
- Verkar för att bygga kunskap och transparens
- Kritiskt granskar resultat

I det vetenskapliga förhållningssättet är transparens av vikt vilket innebär att vara öppen med metoden man använt för att andra ska kunna förstå och utvärdera hur man kommit fram till resultaten.

Systematiskt kvalitetsarbete och forskningsbaserat arbetssätt – inte samma sak

Grunden för det forskningsbaserade arbetssättet har likheter med det som i skollagen benämns systematiskt kvalitetsarbete. Ofta är det inom ramarna för skolans systematiska kvalitetsarbete som ett forskningsbaserat arbetssätt kan appliceras. Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän, förskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning.

En viktig skillnad är dock att kvalitetsarbetets syfte är att utveckla verksamheten för att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas, medan syftet med det forskningsbaserade arbetssättet t.ex. kan vara att öka kunskapen inom ett för skolan eller förskolan relevant arbetsområde. Systematiskt kvalitetsarbete är en kontinuerlig form för arbetet med skolutveckling medan forskningsbaserat arbetssätt är mer av en ansats för att undersöka och utveckla. En viktig skillnad är också att det forskningsbaserade arbetssättet bygger på en begreppsapparat där begrepp som knyter an till den vetenskapliga metoden är viktiga inslag.

Skolverket (2012). Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, Dnr 2012:1700, s. 1 och 4.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Bestämmelsen om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet riktar sig både till dem som utformar styrdokumentet, dvs. riksdag, regering och Skolverket och till enskilda lärare.

Både utbildningens ämnesinnehåll och metod/pedagogik ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärarens ansvar och förutsättningar

Enskilda lärare har ansvar för att löpande hålla sig orienterade inom sitt ämnesområde.

Bestämmelsen reglerar indirekt rektorers, förskolechefers och huvudmäns ansvar att stärka lärares förutsättningar att bedriva undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärarytbildningen har ett ansvar för att utveckla blivande lärares förmåga att bedriva undervisning utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Nyutexaminerad lärares vetenskapliga förhållningssätt kan dock inte förväntas vara färdigutvecklat. Som yrkesverksam bör lärare ges stöd och vägledning från såväl mer erfarna kolleger som från relevant forskning.

Skollagen (2010:800)

Utbildning och undervisning

I denna lag avses med

- undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och
- utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål (1 kap. 3 § skollagen).

Huvudmannens ansvar för utbildningen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen).

Ledningen av utbildningen

Rektor

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Dessa ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

En ställföreträdare får utses för en rektor (2 kap. 9 § skollagen).

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 4 kap. 3 § skollagen ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. (4 kap. 4 § skollagen).

Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (SKOLFS 2012:98)

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning (s 11).

Bilaga 1: Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: